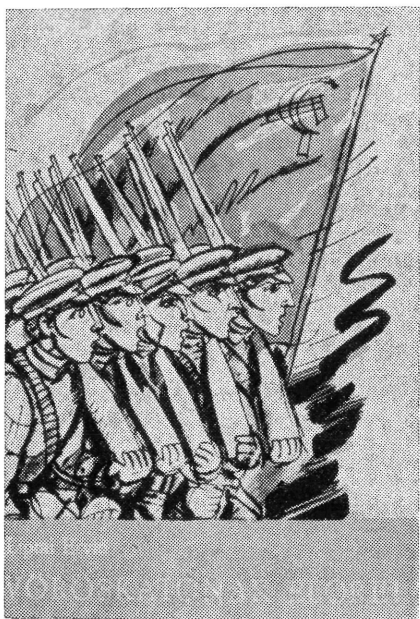

LIPTAI ERVIN:
VÖRÖSKATONÁK ELŐRE!

(Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1969. 414 o.)

A könyv a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulójára jelent meg. „A könyv — a szakszerűség csorbítása nélkül — a magyar társadalom minden rétegéhez és tagjához szólan beszéli el a fiatal proletár hadsereg nagyszerű történelmi tetteit, és ismerteti egy olyan időszakot, amely érényével és gyöngeségeivel a magyar munkásosztály, az egész magyar nép számára hasznos tanulságul, tovább-

bi harcainak gazdag forrásául szolgál” — s ez nem kevés történetírói hozzájárulás az első magyar proletárhatalom megszületése évfordulójának méltó megünnepléséhez.

A szerző neve természetesen nem ismeretlen azoknak az olvasóknak a körében, akik a Magyar Tanácsköztársaságról szóló történelmi munkákat előszeretettel olvasgatják. Liptai Ervin írt ugyanis bevezető tanulmányt a Kossuth Könyvkiadó gondozásában 1959-ben megjelent dokumentumkötetbe (A magyar Vörös Hadsereg 1919). A szerző egy évvel később már az olvasók kezébe adhatta A magyar Vörös Hadsereg harcai 1919 c. monográfiáját is (Zrínyi Katonai Kiadó, 1960), amivel kiérdemelte a kandidátusi tudományos fokozatot. Ezt követően a „Népszerű történelem” — sorozat egyik tagjaként kerülhetett könyvespolcokra *Liptai Ervin: A Magyar Tanácsköztársaság c. könyve* (Kossuth Könyvkiadó, második kiadás, 1968-ban). S az összefoglaló jellegű munkák legújabb képviselője, a *Vöröskatonák előre!*

A szóban forgó mű két részben tárgyalja az 1918—19-es forradalmi időszak katonai történetét. Az első rész (Az őszi rózsák elhervadnak — 76 lapoldallal) a polgári demokratikus forradalom hadügyéről tájékoztatja az olvasót, a második (Forradalmi, honvédő háború — 320 lapoldallal) pedig a magyar Vörös Hadsereg hősi küzdelmeiről mond eposzt. A történelmi folyamat egy-egy mozzanatára, a dicső proletár hadsereg kialakulásának, életének és harcainak egy-egy fontos állomására a rendkívül

szerencsésen megfogalmazott fejezetcímek utalnak, amelyek hangulatilag is pontosan kifejezik a problémák súlyosságát, karakterét, árnyékoltságát, megisztulását és azok dinamikus egymáshoz kapcsolódását, ellentmondásokkal teli feszítettségét. Amíg az egyik még csak érdeklődést kelt (pl. „Nem akarok katonát látni” — Kitérő), a másik már sejteti az események kiterbélyesedését (Pl. A kísérletezés folytatódik, Új Vörös Hadsereg születik, Egy merész haditerv születése, Ismét feldörögnek az ágyúk), a harmadik olyan bekövetkezést rögzít, amely továbblépést igényel (pl. Egy illúzió szertefoszlik, Veszélyben a proletárdiktatúra, A munkásosztály fegyvert ragad, Ellenforradalom) — és így tovább.

Történéseink feltehetően az 50. évforduló után is tovább kutatják és tanulmányozzák a Tanácsköztársaság történetét (valószínűleg Liptai Ervin is), azt azonban teljes bizonyossággal elmondhatjuk, hogy a Vöröskatonák előre! olyan történeti teljességgel rajzolja meg a magyar Vörös Hadsereg portréját és hősi helytállását, amilyen munka ezt mindmáig még nem tette. Még Liptai Ervin sem eddig. Mert vannak olyan feldolgozások (Liptai Ervin korábbi írásait is beleértve), amelyek a részletek tekintetében talán anyagdagabbak, a honvédő háború történetének összességét, összefogottságát, belső feszültségeinek plasztikusságát és kellőképpen árnyékoló karakterét azonban a Vöröskatonák előre! c. könyv tárja ki az olvasó előtt. Ennek magyarázatát maga a szerző mondja meg: „Jelen munkában döntően 1960-ban, ugyancsak a Zrínyi Kiadónál megjelent, A magyar Vörös Hadsereg harcai 1919 című monográfiámra támaszkodtam. Korábbi kutatásaim e könyvben összefoglalt eredményeit egészítettem ki az utóbbi években feltárt — elsősorban a polgári demokratikus korszak katonai történetére vonatkozó — adatokkal.” (405. o.) Ám ez a tájékoztató közlés az igazságnak csak az egyik felére utal. Liptai Ervin 1960 óta újabb történeti adatokkal nemcsak kiegészítette a régi ismereti anyagot, hanem — részben az új ismeretek segítségével, részben a régebben szerzett ismeretek újra meg újra történő tanulmányozása révén — elevenebbé, egységesebbé és hasznosíthatóbbá tette a történelem mondanivalóját. Amíg A ma-

gyar Vörös Hadsereg harcai 1919 című monográfiája inkább az addig szokatlannul gazdag tényanyagával hívta fel magára az olvasók és a történészek figyelmét, addig a Vöröskatonák előre! főképpen a történelmi folyamatok elvi és gyakorlati kérdéseinek életszerűbb bemutatásával, azok dinamikusabb érzékeltetésével, valamint a proletárdiktatúra és a szocialista építés kulcsproblémáinak kikristályosításával segít bennünket az 1919-es tanulságok megértésében és megértetésében.

Talán nincs is olyan izgalmas vagy éppen vitára ösztönző — napjainkban is aktuálisnak tekinthető — kérdés a Vörös Hadsereget illetően, amire a könyv ne adna világos, pártosan helyes és igaz választ. Így:

1. Tény, hogy a világháború utolsó esztendejében a magyar dolgozó tömegek végtelenül gyűlölték az esztelen vérontást, mindent, ami katonai volt, és több százezer volt Magyarországon a lógósok és katonaszökevények száma; tény az is, hogy néhány hónappal később, 1919 májusában tízezrével léptek be a Vörös Hadseregbe és jelentkeztek frontszolgálatra volt katonák és a dolgozók katonailag kiképzetlen tömegei. Miért e fordulat, jöllehet „az őszirózsás forradalom” kormánya szájuk íze szerint szólott hozzájuk: „nem akarok többé katonát látni”? Azért-e, mert a márciusi forradalom hazát adott a magyar népek s az új társadalom veszélyben forgott? Igen! De a szocialista haza tudati megformálódása az emberek fejében korántsem ment végbe csak úgy egyszerűen — bonyolult, vívódásos, osztályharcos utat kellett érte bejárni. Érdeme a könyvnek, hogy ezt az utat az események nyomán kísérelésével maga is bejárja — megmutatva az útvesztőket, rávilágítva a célhoz vezető járható ösvényekre és a folyam sodrásirányára; nem sematizál, nem szépít, hanem leleplez, bizonyít, magyaráz. Forradalmi honvédelemre nem lehet ráolvasással rábírní az embereket, sokkal több kell ahhoz!

2. Eddig sok vita, polemizálás folyt a hadseregépítés elvi és gyakorlati kérdéseiről is. Toborzás? A munkásosztály általános felfegyverzése? Az egész országra kiterjesztett általános hadkötelezettség bevezetése? Számítani lehet arra, hogy a Vöröskatonák előre! megjelenése után kevésbé lesz vita a had-

seregszervezés elvi kérdéseiről. Miért? Azért, mert bár Liptai Ervin megállapításai alapvetően nem módosultak az általa korábban is képviselt nézetekhez viszonyítva, a szóban forgó könyv meggyőző relációkkal foglal állást az elvi kérdésekben. Hogy a hadseregszervezés gyakorlatában kiütköző sikertelenségek mire vezethetők vissza, abban még lehetnek szóváltások a történészek között. Vajon „a szakavatott katonai póttettek” jobban megoldották volna a sorozást, mint a „kellő tapasztalat” és „kellő erély” híján levő tanácsszervek (288—289. o.)? Esetleg kérdéses lehet az is, hogy „a munkásalakulatok üzemi szervezésen alapuló összetétele már a fegyelem megszilárdításának, a harci szellem felemelésének gátló tényezőjévé vált” június második felében (338. o.). E részletkérdések alaposabb tanulmányozása is hasznos útmutatást adhat számunkra.

3. A könyv legpontosabban megrajzolt történetábrázolásai azok az események, amelyek a proletárdiktatúra politikai vezetésének a hadügyre ható kisértő hatását mutatják. A kommunisták következetes küzdelme a jobboldali szociáldemokratákkal szemben a proletárhatalom kiszélesítéséért és megszilárdításáért természetesen nem maradhatott hatás nélkül a Vörös Hadseregére sem. A politikai élet rezdülései és drámai fordulatai a proletár hadsereg életében így vagy úgy, serkentőleg vagy fékezőleg jelentkeznek. A könyv igen nagy érdeme az, hogy szertefosztatja a néphadseregek politikamentességéről esetenként vallott téves nézeteket. Ugyanakkor Vöröskatonák előre! nemcsak szavakban, hanem a történeti tények

tanúságával is ítéletet mond az áruló, opportunisták jobboldali szociáldemokraták felett.

4. A könyv a proletariátus osztálypolitikájának előtérbe helyezése mellett tág teret szentel a proletárdiktatúrával szemben álló belső reakciónak, valamint más ellenforradalmi erők és személyek leleplezésének. Ez is politika! Nagyon helyesen teszi a szerző, hogy nem hagyja el a különböző kispolgári elemek, tudatos ellenforradalmárok tevékenységét summázott elítéléssel, hanem a kalandor és osztályidegen személyek, csoportosulások szerepét az események egymásutánosságában pártosan, de valós objektivitással, magával a történelemmel méretteti meg. S aki kételkedik abban, hogy a belső osztályharc része, egyben vetülete is a proletariátus és a tőkés-nagybirtokosok közötti nemzetközi méretekben folytatott osztályharcnak, az a Vöröskatonák előre! című könyvből is elegendő bizonyosságot szerezhet nézetének revidálásához.

5. Végül szólni kell arról az ábrázolási módokról is, ahogyan Liptai Ervin a vöröskatonák sok tízezrének hősiességét bemutatja, értékeli és valós történelemmé fogalmazza. Bár nem hiányoznak a méltató szavak közül a díszes, csodálatot kifejező jelzők, a történetek emberiek és életszerűek. Nem kapnak elismerést azok a vörösharcosok, akik nem teljesítették forradalmi feladatukat, de tiszteletet, messzemenő megbecsülést nyernek el azok a hősök, akik derekasan helytálltak a túlerővel szemben vívott elkeseredett küzdelemben.

A könyv tartalmi mondanivalóját 90 eredeti fénykép és több hadműveleti vázlat teszi szemléletessé, színessé.

Balázs József